

PROGRAMMABOEKJE

Met o.a. plattegrond, timetable en onze sprekers.

TWENTE ONDERSTE BOVEN

Hét congres over de Twentse bodem voor iedereen die te maken heeft met en zich betrokken voelt bij de Twentse bodem.

DONDERDAG 20 JUNI 2024
DE GROLSCH VESTE

TWENTE ONDEKSTE BOVEN

Droge Zomers, Natte Winters

Hoe wij ons land gebruiken en onze ruimte inrichten, zowel boven als ondergronds, is gebaseerd op een klimaat van gemiddelden. Nu we door klimaatverandering steeds vaker te maken krijgen met piekbuien én grote droogte is de balans niet meer op orde. Omvangrijke aanpassingen aan ons waterbeheer, watergebruik, landgebruik en ruimtelijke inrichting zijn nodig.

Dit is een opgave waar we allemaal gezamenlijk voor staan en waar we ook nú mee aan de slag moeten. Het is noodzakelijk om hierin onze krachten te bundelen en de samenwerking zoveel mogelijk op te zoeken.

DRUGE
ZOMERS,

NATTE
WINTERS

Deze 2e editie staat in het teken van kennis opdoen, ervaringen en visies uitwisselen en met elkaar verbinden. Diverse experts nemen je in workshops mee in de huidige stand van zaken en gezamenlijk gaan we op zoek naar de best passende oplossingen voor bodem, water en landbouw.

We hopen er samen met jou, onder leiding van onze dagvoorzitter Erik Dijkstra, een vruchtbare dag van te maken! Want de Twentse bodem is van ons allemaal.

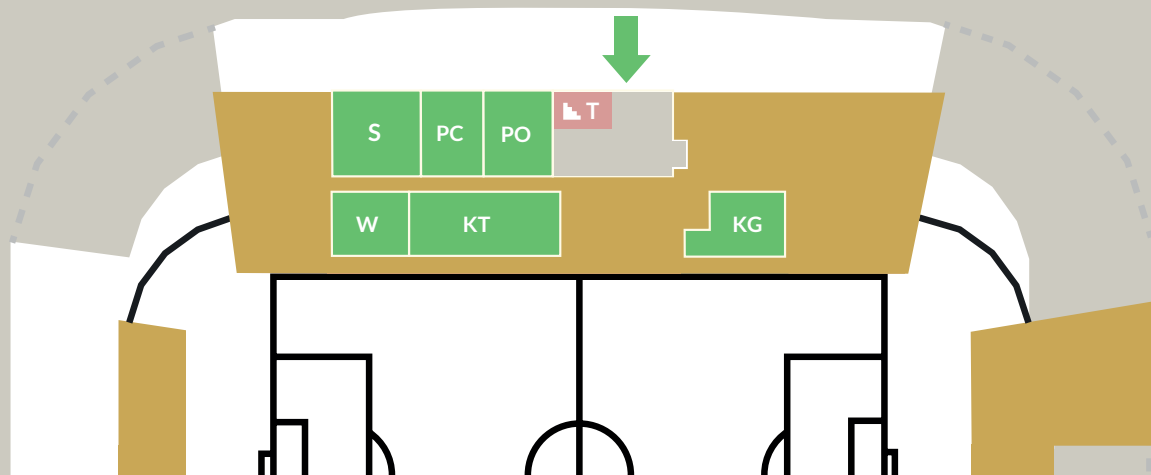

Twente Ondersteboven
is een partner event
van de EU Green Week 2024

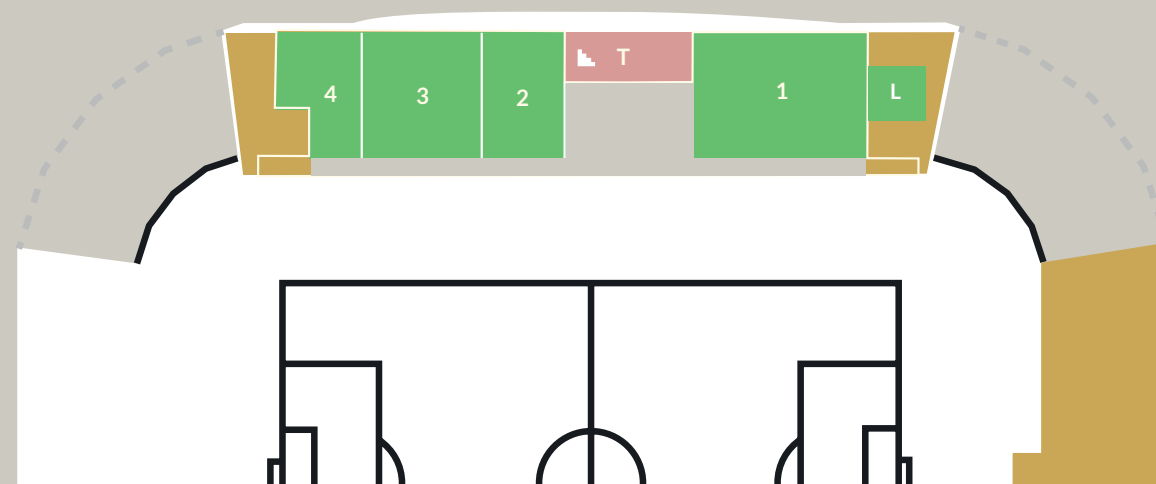
BEGANE GROND

Entree via
hoofdingang J
(kanaal zijde)

- T** Trappenhuis
- S** Sander Boschker Spelershome
- PC** Persconferentieruimte
- PO** Persontvangstruimte
- W** Warming-up ruimte
- KT** Kleedkamer FC Twente
- KG** Kleedkamer gasten

EERSTE ETAGE

- T** Trappenhuis
- 1** Hatrans Plaza 1
- 2** Hatrans Plaza 2
- 3** Hatrans Plaza 3
- 4** Hatrans Plaza 4
- L** Lounge 1965

Keynote speaker

Ecohydroloog Ruud Bartholomeus

Ecohydroloog Ruud Bartholomeus, verbonden aan KWR en Universiteit Wageningen, vertelt wat de toenemende extreme droogte en wateroverlast concreet voor onze toekomst betekent. Daarbij gaat hij de pijnlijke dilemma's niet uit de weg.

🕒 10.30 - 11.15u

Hatrans Plaza 3

Regionale aanwending organische stof

Gerwin Altena (DLV Advies)

Diverse onderzoeken wezen uit dat compost een rol speelt in het verhogen van het organische stofgehalte in de bodem, zonder dat het ten koste gaat van de opbrengst van gewassen. Een mooie uitkomst.

In de praktijkpilot 'Regionale Aanwending Organische Stof' gaan we een stap verder. We zetten compost grootschalig in met als doel het organische stofgehalte in de bodem op het gewenste peil te houden én verdroging van de bodem in het gebied tegen te gaan. Wij vertellen je graag over het proces, de resultaten en hoe mogelijk om te gaan met de mestregelgeving.

🕒 11:30 - 12:15u & 13:30 - 14:15u Persontvangstruimte

Water en bodemsturend

Esmé Berkhout (VNG)

In 2024 zien we dat gemeenten in toenemende mate bezig zijn met het toepassen van Water en Bodem Sturend. De noodzaak wordt steeds sterker gevoeld, doordat gemeenten en inwoners worden geconfronteerd met o.a. funderingsproblematiek, drinkwatertekorten, verzilting en met de gevolgen van verontreiniging van water en bodem.

Maar over het 'hoe' Water en Bodem Sturend in de praktijk toe te passen leven nog veel vragen. Tijdens deze sessie geven we je een update over hoe gemeenten aan de slag zijn gegaan met Water

en Bodem Sturend. Daarbij zal ook ingegaan worden op de uitkomsten van een traject dat nu loopt in samenwerking met het College van Rijksadviseurs.

Grondwaterbeheer in stedelijk gebied

Rik Meijer
(Gemeente Enschede)

Door klimaatverandering worden de winters natter en de zomers droger. We vergroenen om meer water vast te houden en het effect van droge zomers te beperken. Hoe doen we dat zonder extra grondwateroverlast te veroorzaken in de winter? En hoe voorkomen we dat dit groen tot extra verdroging leidt?

Met elkaar bespreken we deze problematiek en zoeken we naar oplossingsrichtingen.

Bermgraslab

Kim Nijland
(Noaberkracht Dinkelland-Tubbergen)

Maaisel langs beken, sloten en bermen blijft vaak liggen na het maaien. Draagt dit bij aan de uitspoeling en dus verontreiniging van het water? Is maaisel een bodemverbeteraar?

In de proeftuin Bermgraslab onderzoeken we dit. We praten je graag bij over onze resultaten tot nu toe. Ook leren we graag van jouw kennis en tips & tops, zodat we die mee kunnen nemen in de proeftuin.

🕒 11:30 - 12:15u & 13:30 - 14:15u Sander Boschker Spelershome

Hoe een ontwerpde aanpak kan bijdragen aan waterproblematiek in Twente

Robert Wienk (Hogeschool Saxion)

In deze interactieve sessie gaat het lectoraat Sustainable Areas and Soil Transitions (SAST) in op de meerwaarde van een ontwerpde aanpak binnen bodem-vraagstukken.

Aan de hand van de casus ondergrondse energieopslag wordt de potentie van een ontwerpde (en integrerende) aanpak voor het water vraagstuk inzichtelijk. In een interactieve sessie wordt de 'wat-als? vraag' gesteld.

Door een (aantal) maatschappelijke opgave(n) te koppelen aan het bodem- en watervraagstuk in Twente, wordt het vraagstuk in de breedte onderzocht en wordt gekeken waar potentie voor mogelijke strategieën liggen. Deze strategieën kunnen verder onderzocht worden in vervolgonderzoek.

🕒 11:30 - 12:15u & 13:30 - 14:15u Hatrans Plaza 2

De Twentse Golf over waterschaarste

Robert de Lenne & Stefan Nijwening
(Waterschap Vechtstromen)

Robert neemt je mee in de oorzaken en gevolgen van droogte en watertekort in Twente. Daarin gaat hij ook in op de nieuwe deltasenario's en andere actuele informatie over droogte en watertekort in Twente.

De Twentse Golf is een initiatief van Waterschap Vechtstromen, Vitens en Grolsch. Zij betrekken allerlei bedrijven, overheden, kennisinstellingen

en maatschappelijke organisaties bij het bedenken, uitproberen en realiseren van oplossingen voor droogte/watertekort in Twente. Stefan vertelt over dit initiatief en neemt jullie mee in de verschillende werkplaatsen en initiatieven van De Twentse Golf.

🕒 11:30 - 12:15u & 13:30 - 14:15u Kleedkamer gasten

Twentse Bouwboeren, vezelgewassen voor de bouw

Janneke Paalhaar (Twentse Bouwboeren) &
Tim Bachmayer (Gemeente Enschede)

Hoe stimuleer jij, vanuit jouw rol bij de gemeente, de keten van land naar pand? Denk met ons mee over wat jouw gemeente kan betekenen voor de agrarische sector, de bouwsector en woningbouwcorporaties om met biobased grondstoffen te werken.

Gemeente Enschede heeft hier het afgelopen jaar onderzoek naar gedaan. Benieuwd naar de resultaten en wil je ook weten waarom deze ontwikkeling interessant is en aan welke knoppen jij kunt draaien? We vertellen het je graag in onze sessie.

🕒 11:30 - 12:15u & 13:30 - 14:15u Kleedkamer FC Twente

Drukke in de ondergrond

Marc de Jong
(Gemeente Enschede)

Enschede is druk bezig met het visualiseren van de bodem en ondergrond. Onderdeel van deze visualisatie is het in beeld brengen van de potentie van de waterberging en hoe dat kan passen in de ondergrond. Doel hiervan is om te onderzoeken hoe per seizoen de waterberging afgestemd kan worden. Hiermee kan bijvoorbeeld in de winter wateroverlast worden voorkomen en in de zomer droogte.

Marc de Jong bespreekt tijdens deze sessie het 3D-model van de gemeente Enschede en licht uit hoe zo'n model gebruikt kan worden voor vragen rondom water. Kan er bijvoorbeeld water vastgehouden

worden door kleppen te sluiten op basis van verwachtingen van de grondwaterstand?

🕒 11:30 - 12:15u & 13:30 - 14:15u **Hatrans Plaza 4**

Nationale maatlat voor klimaatadaptief bouwen

Martijn Timmermans (Gemeente Hengelo)

De nationale maatlat is de basis voor klimaatadaptief bouwen in Nederland. Deze maatlat beschrijft doelen, prestatie-eisen en richtlijnen om te komen tot een groene en klimaatadaptieve gebouwde omgeving. Het instrument geeft houvast bij nieuwe projecten en gebiedsontwikkelingen, en behandelt thema's zoals wateroverlast, droogte, hitte, biodiversiteit, bodemdaling en gevolgbeperving bij overstromingen.

De maatlat definieert wat klimaatadaptief bouwen is en schept duidelijkheid voor alle overheden en voor bouwende en ontwikkelende partijen. De maatlat zal breed toepasbaar zijn voor Nederland en rekening houden met de verschillen in het bodem- en watersysteem. De hogere zandgronden in Twente vragen bijvoorbeeld om andere oplossingen dan de polders in West-Nederland. Hoe pas je dat toe? In deze workshop gaan we daarmee aan de slag.

🕒 11:30 - 12:15u & 13:30 - 14:15u **Persconferentieruimte**

Hoe kan agroforestry bijdragen om, sámen met boeren, de opgaven voor water, klimaat en biodiversiteit op te pakken?

Dyon Temming (Buitenburo), Michiel Vreriks & Sarah de Weerd (Agroforestry Netwerk Overijssel en VKON)

Bomen, hagen en struiken integreren op en rond agrarische bedrijven kan een meerwaarde vormen voor dierwelzijn, klimaatrobuustheid en een duurzaam verdienmodel voor de boer. Maar agroforestry kan ook bijdragen aan het bufferen van water, koolstofvastlegging en het verbeteren van de bodem en biodiversiteit.

We kunnen dus vraagstukken van beleidmakers rondom deze thema's oplossen middels agroforestry mét boeren! Maar hoe pak je het aan als gemeente om boeren te motiveren en sámen aan de slag te gaan?

Dyon Temming legt aan de hand van praktijkvoorbeelden uit hoe dit werkt en welke vormen van agroforestry passend zijn in het Twentse landschap. Als landschapsontwerper en expert op het gebied van agroforestry legt hij de link met ecosysteemdiensten. Ook spreekt hij de taal van de boer en werkt hij

veel samen met collectieven. Michiel Vreriks en Sarah de Weerd werken vanuit VKON aan een toekomstbestendige veehouderij. VKON is één van de kennispartners in het Agroforestry Netwerk Overijssel. Een project waarmee zij geruime tijd ervaring hebben opgedaan is 'Boeren met bomen', waarbij melkveehouders actief agroforestry toepassen in de vorm van voerderhagen.

Het Agroforestry Netwerk Overijssel heeft als doel het thema agroforestry in de provincie Overijssel breed voor het voetlicht te brengen. Een team van experts en verbinders organiseren verschillende activiteiten voor een brede groep geïnteresseerden vanuit de agrarische sector. Door goede demonstratieprojecten te ontwikkelen delen we kennis en ervaringen over verschillende agroforestry systemen in de praktijk, ontwikkelen we nieuwe kennis en faciliteren we samenwerkingen voor de afzet van producten. Daarnaast brengen we agroforestry ook onder de aandacht bij beleidsmakers van provincie, gemeenten en waterschap.

11:30 - 12:15u & 13:30 - 14:15u Warming-up ruimte

TWENTE ONDERSTE BOVEN

Want de Twentse bodem
is van ons allemaal

Twente Ondersteboven
is een partner event
van de EU Green Week 2024

